

Tar kalvene opp nok immunstoffer?

Det er liten tvil om at den enkeltfaktoren som betyr mest for kalvens helse og motstandskraft, er opptaket av immunstoffer fra råmelka. Til tross for gode råd, er det fortsatt mange kalver som ikke tar opp nok. Overvåking av immunstatus hos spedkalv bør inngå som en viktig del av driftsrutinene i veldrevne besetninger.

STINE MARGRETHE GULLIKSEN

Veterinær/fagspesialist kalvehelse, TINE
Rådgiving

På grunn av utformingen av morkaka, får ikke kalven overført immunstoffer fra mordyret i løpet av fosterlivet. Kalven er derfor helt avhengig av immunstoffene fra råmelka etter fødsel. En kalv som ikke har tatt opp nok immunstoffer fra råmelka, blir lettere sjuk og har større risiko for å dø. Sjuke kalver koster mye, både i form av arbeidstid, oppføring og kostnader til veterinær. Kalvens evne til å ta opp immunstoff reduseres raskt i løpet av de første timene. Sørg derfor for at alle kalver får minimum 2-3 liter råmelk av god kvalitet

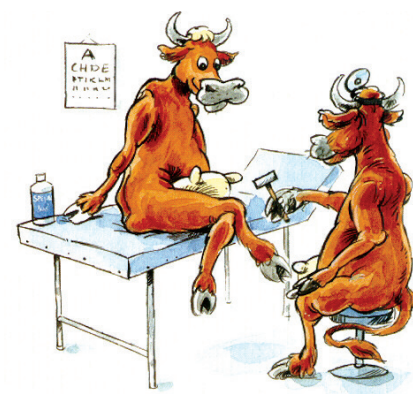


(over 50 g immunstoff/liter råmelk målt vha. kolostrometer) så fort som mulig etter fødsel, helst innen 2 timer.

Den næringsrike råmelka er dessverre et ypperlig medium for bakterievekst. En studie viste at bakterietallet per ml råmelk økte fra tilnærmet 0 i juret til 100 000 i bøtta. Vær derfor alltid nøye med hygienen ved utmelking. Råmelk som ikke brukes innen 1-2 timer, skal enten kjøles (opptil 48 timer holdbarhet) eller fryses. Dersom råmelka blir stående i romtemperatur, vil det resultere i en enorm bakterievekst bare i løpet av kort tid. Dette er ikke godt kalvefôr.

Har du råmelk til overs, frys den ned helst umiddelbart etter melking. Frossen råmelk kan fint lagres opp til 1 år, men den må ikke tines og fryses igjen. Det kan føre til ødeleggelse av en del av immunstoffene. Immunstoffene i råmelka kan også brytes ned ved for sterk varme. Vær derfor varsom ved oppvarming. Ikke bruk vann varmere enn ca. 60°C ved oppvarming av frossen råmelk. Vær uansett alltid nøye med å rotere den frosne råmelka under oppvarmingen slik at ikke det ytterste laget blir for varmt.

Både felt- og laboratoriemetoder kan brukes for overvåking av immunstatus hos kalv. I besetninger med kalvehelseproblemer skal immunstatus hos kalv < 7 dager alltid sjekkes ved å ta ut blodprøver av de kalvene som er tilgjengelig i denne alders-



gruppen. Prøvene kan enten analyseres ved bruk av et såkalt refraktometer eller ved innsending til TINE Mastittlaboratoriet i Molde. Å sjekke immunstatus på kalvene er enkelt og helt nødvendig. Spør din veterinær om dette og les mer på <http://storfehelse.no>

Kalveoppstalling – fra fødsel til ungdyr

LARS ERIK RUUD¹ OG STINE MARGRETHE GULLIKSEN²

¹Fagspesialist bygninger og dyrevelferd, TINE Rådgiving/²Veterinær, fagspesialist kalvehelse, TINE Rådgiving

Det finnes ingen lettvinde løsninger for å få gode og friske kalver. Det krever tid til stell, riktig fôring, rett innredning og et godt øye til kalvens behov. I denne artikkelen vil vi ta for oss ulike viktige elementer i kalveoppstallingen.

Foruten den genetiske bakgrunnen til dyra, starter alt med en kalving uten unødvendig stress for mor. De fleste kyr vil kalve uten problemer og uten assistanse, men individuell overvåking av kyr i siste del av drektigheten har blitt funnet helt nødvendig for å minimalisere kalvetapet. Fødsel skal skje i omgivelser der mor kan søke bort fra flokken, det vil si i en kalvingsbinge. Det er en fordel å innrette spesialiserte kalvingsbinger av tilstrekkelig størrelse, med fikseringsmulighet og et mest mulig åpent og flatt golv. Underlaget bør være drenerende og fuktabsorberende av hensyn til søl med fostervann, samtidig som det bør ha god varmeisolasjonsevne for å unngå unødvendig avkjøling av den nyfødte kalven. Størstedelen av golvet bør være tett. Spaltegolv tilpasset kalv kan være et greit alternativ i den drenerende delen. Kua bør slippes inn i bingen ca. 1-2 dager før kalving. Slippes de inn for tidlig er mange kyr ikke i «kalvingsmodus» ennå, og de kan stresses; noe som igjen kan føre til vanskeligere fødsel. I mange fjøs benyttes dessverre ikke kalvingsbingene. Skal de bli brukt, må de være praktisk plassert i fjøset i forhold til utskilling av høydrekte kyr, og de bør også være fleksible slik at binger lett kan utvides, fjernes, rengjøres og settes opp igjen.

De første dagene etter fødsel vil kalven under naturlige forhold ligge og gjemme seg. Oppstalling i enkeltbinger i 7-10 dager tilfredsstiller dette behovet, samtidig som man har god kontroll på at det enkelte dyret, både mht. føroptak, helse og adferd. Etter 1-2 uker bør kalvene flyttes over i fellesbinger. Grupper på 4-6 kalver

gjennom melkeførringsperioden fungerer bra, mens grupper på mer enn 10-12 kalver helt klart bør unngås. En bør også holde aldersforskjellen mellom eldste og yngste kalv så lav som mulig, og uansett under 4 uker. Det er også en fordel å etablere mer eller mindre faste grupper der en tenker «puljedrift» etter alt inn – alt ut prinsipp. Ved å følge disse rådene minsker man smittepress, sugeproblematikk, stress og konkurranse i gruppa.

Binger med tett golv på liggeplass fungerer godt til kalv, men liggearealet bør ha et fall i størrelsesorden 5 – 10 % for å holde seg tørt. Etter 3-5 mnd. kreves mer av renholdsrutinene. I større besetninger bør da dyra oppstalles et sted der det er gjødseltrekk og andre innretninger for utgjødsling. Liggebås har i mange tilfelle vist seg å være noe vanskelige for kalv. Dette fordi kalvene er små og smidige. De er også i rask vekst slik at det i praksis er vanskelig å tilby en liggebås av riktig størrelse til enhver tid. Ofte ser en at kalvene søker sammen i «klynger». For ikke å etablere dårlige vaner i liggebåsene, bør en derfor vente med å introdusere dyra for dette systemet til etter 6-9 måneders alder.

Både plass nok og god plassering av bingene til kalv er viktig. Av hensyn til tilsyn, bør plasseringen være et sted i fjøset der en ofte passerer. I mange driftsbygninger er det lite plass tilgjengelig, slik at det kan være vanskelig å få til gode løsninger for kalvene. Et alternativ er da å benytte/bygge et separat hus tilpasset kalvenes behov. Uisolerte kalvehus kan være alt fra kalvehytter, igloer, enkle skur med tak og 3 vegger, små flyttbare haller til kalvehus med tråkkutgjødsling.

Da lunger og luftveier hos kalv ikke er ferdig utviklet, er motstandskraften dårlig og de er spesielt utsatt for luftveissjukdom. Sørg derfor for god ventilasjon også hos kalvene.

Uansett hvilket system som velges, er tilstrekkelig med råmelk, god fôring, tilsyn og god hygiene forutsetninger for å lykkes i kalveoppdrettet.

«Hus for storfe» kommer i revidert utgave i begynnelsen av 2014.



Prosjekt Streptococcus agalactiae

Det er foregått for tida et større prosjekt her i landet for å skaffe til veie mer kunnskap om mastittbakterien Streptococcus agalactiae, som forårsaker såkalt smittsom mastitt. Etter å ha vært under kontroll i flere tiår, er problemet med denne bakterien økende. Ved overgang til større løsdriftsbesetninger, spesielt robotbesetninger, får denne bakterien bedre muligheter for å spre seg fra ku til ku. Resultatet blir etter hvert økning i celletallet og synkende produksjon. Str. agalactiae gir sjelden synlige symptomer på mastitt og kan derfor være vanskelig å oppdage.

Bakterien er en såkalt zoonose; dvs at smitte kan overføres mellom dyr og mennesker.

Hovedformålet med prosjektet er å finne ut mer om

- hvor bakterien finnes i et fjøs
- hvordan smitter den fra dyr til dyr
- hvilke stammer som finnes i kupoasjonen
- hvilken forebygging og bekjempelse er mest effektiv

Så langt har en ingen konklusjoner fra prosjektet da det skal drives prøvetaking og oppfølging i minst 6 besetninger fram til 2015. Men vi har noen interessante observasjoner: Str. agalactiae finnes, foruten i jur, også både i avføring og svelg. Den finnes også på dyr som ikke mjølker. I miljøet finnes bakterien på golv og i liggebåser, særlig der det er fuktig og skittent (avføring, mjølkesøl, vannsøl) Den finnes også i mjølkesystemet, eks på robot og i ventearreal. Steder i fjøsrommet som mange dyr besøker er også en plass hvor bakterien finnes, eks felles drikkekar.

Det vi har sagt så langt angående forebygging og bekjempelse gjelder fortsatt. Gode råd er forsiktighet ved livdyrkjøp, jevnlig arbeid for god hygiene, overvåking av jurinfeksjoner med spenepøver og riktige tiltak på infiserte dyr (se <http://storfehelse.no>).

Knut Ove Hennem
Veterinær i TINE, Tlf 971 63 680